Boekbesprekingen

p. 294

Reinier Sonneveld, *Het vergeten evangelie. Het geheim van Jezus verandert alles*, Buijten & Schipperheijn, Amsterdam 2018, 287 pp., € 19,90, ISBN 9789463690034

Dit boek bevat een boeiend betoog over het belang van de boodschap van Jezus Christus in de westerse cultuur. Het gaat eerst over onheilsprofeten, strategieën om kwaad-doen te rechtvaardigen, politieke utopieën, machtsconcentraties van wereldwijd opererende bedrijven, het narcisme en de intellectuele luiheid van president Trump, het instrumentaliseren van religie, en overspannen beloften van nieuwe technologieën. Tegenover die hedendaagse verschijnselen plaatst Sonneveld het evangelie van het koningschap van Jezus Christus, waarmee God aan de wereld een nieuw begin gegeven heeft. Aansluitend bij Irenaeus van Lyon, die zich weer baseerde op Paulus, stelt hij dat God in Christus als de nieuwe Adam de menselijke geschiedenis heeft 'gerecapituleerd', d.w.z. onder een nieuw hoofd heeft geplaatst (Ef. 1:10). In zijn kruisiging is Christus tot Koning gekroond, en sindsdien is Gods koninkrijk gesticht, stelt Sonneveld, waarvoor hij onder meer verwijst naar de nieuwtestamenticus Tom Wright. In zijn dood heeft Christus zich ontdaan van de vijandelijke machten en over hen getriomfeerd, en zo ook de duivel onttroond (vgl. Kol. 2:15). In zijn uiteenzetting van het evangelie benadrukt Sonneveld dat Christus de Overwinnaar is, in het Latijn Christus Victor. Daarvoor beroept hij zich op de 'beginperiode van de kerk', en hij meent dat dit evangelie 'vergeten' is – zie de titel. De visie dat Christus met zijn dood én opstanding de machten van de dood en het kwaad heeft overwonnen, stelt hij naast, of eigenlijk tegenover de leer dat Jezus met zijn offerdood genoegdoening heeft gedaan aan de toorn van zijn Vader over de zonde van de wereld. Sonneveld is bijzonder kritisch over deze leer van 'verzoening door voldoening', die – zoals hij terecht uiteenzet – pas in de elfde eeuw zo is geformuleerd door Anselmus van Canterbury, en die vooral in 'conservatieve' protestantse en evangelische kerken wordt onderwezen. Met zijn bezwaar tegen deze leer staat Sonneveld in de lijn van theologen als Pieter Smits, Herman Wiersinga en Cees den Heyer. Ook onder 'gewone gelovigen' bestaat genoeg weerstand tegen de gedachte dat Jezus moest sterven om ervoor te zorgen dat God hun de zonden kon vergeven. In dit boek worden allerlei argumenten tegen de leer van 'verzoening door voldoening' ingebracht, maar ook uiteengezet dat in de 'Christus victor-benadering' evenzeer geldt dat Christus voor onze zonden is gestorven. Sonneveld wijst er echter op dat juist het element van genoegdoening aan Gods toorn in de Bijbel niet voorkomt. Inderdaad is 'genoegdoening' in dit verband geen Bijbelse term. De vraag is wel of de gedachte toch niet uit de Bijbel is af te leiden, en of de visie dat Christus met zijn dood de Vader verzoend heeft, niet toch bij de kerkvaders voorkomt. Irenaeus tekent Christus niet alleen als de Overwinnaar van de duivel, maar schrijft ook dat hij 'voor de mensen God verzoende'. De kerkvaders schrikken echter terug voor de opvatting dat Christus in zijn dood de toorn van de Vader heeft gestild. De reden daarvan was dat die visie hen deed denken aan de mensenoffers die vroeger gebracht werden om de toorn van de heidense goden te stillen. Sonneveld heeft een goed leesbaar en pretentieus boek geschreven, met gespreksvragen per hoofdstuk. Zijn bronvermeldingen staan per hoofdstuk achterin en zijn helaas nogal globaal. Het boek bevat heel wat stilistische slordigheden. Het beroep op de vroege kerk had eigenlijk meer uitgediept en genuanceerd moeten worden. Ondanks deze kritiek blijft staan dat Sonneveld een prikkelende uiteenzetting van het evangelie heeft geboden, die stellig reactie zal oproepen.

Riemer Roukema